

17. Про зайнятість населення [Електронний ресурс] : Закон України // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>

УДК: 339.37

Сімонова В.С.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Активізація участі України в міжнародних співтовариствах і посилення конкуренції на внутрішньому та зовнішніх ринках викликає все більший інтерес науковців до дослідження проблем конкурентного потенціалу підприємств споживчої кооперації. На нашу думку, в існуючих підходах до оцінки конкурентного потенціалу підприємств недостатньо уваги приділено підприємствам роздрібноЇ торгівлі споживчої кооперації України. Це і зумовило вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями конкурентного потенціалу підприємств займалися Гавва В.П.[1], Добикіна О.К.[2] Краснокутська Н.С.[3], Федонін І.М.[4]. Основні напрями розвитку торговельних підприємств споживчої кооперації визначені у «Стратегії розвитку споживчої кооперації України» [5], що являє собою розроблену комплексну програму всіх основних напрямів їх перспективного розвитку на основі формування довгострокових цілей його господарської діяльності, вибору найбільш ефективних способів їхнього досягнення. Проте вони не передбачають методи коригування форм використання його конкурентного потенціалу при зміні умов зовнішнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглядати конкурентний потенціал як цілісне утворення, яке включає в себе елементи, варто відмітити, що він забезпечується завдяки взаємозв'язкам і взаємодії різних видів потенціалу. У результаті опитування керівників і спеціалістів підприємств роздрібноЇ торгівлі споживчої кооперації було виявлено, що найбільший вплив на формування конкурентного потенціалу підприємств роздрібноЇ торгівлі споживчої кооперації чинять: торговельний потенціал, фінансовий і пайовий. Разом з тим, взаємне поєднання зазначених видів потенціалу сприятиме досягненню синергетичного ефекту від ефективного функціонування конкурентного потенціалу, що дозволить сформулювати конкурентні переваги підприємств роздрібноЇ торгівлі споживчої кооперації у поточному періоді діяльності та розвитку у подальшій перспективі.

Рівень торговельного потенціалу забезпечується матеріальними, трудовими та фінансовими ресурсами. При оцінці торговельного потенціалу роздрібний товарооборот виступає одним із основних показників діяльності торговельного підприємства.

У цілому по Укоопспілці порівняно з 2001 роком питома вага роздрібного товарообороту у загальному обсязі роздрібного товарообороту зросла на 2,1 %, а порівняно з 2007 р. - на 6,1%.

Дослідження показників розвитку роздрібного товарообороту кооперативних підприємств і організацій роздрібноЇ торгівлі облспоживспілок і порівняння їх з загальними показниками роздрібного товарообороту системи Укоопспілки дозволило зробити такі висновки.

Підприємства й організації роздрібної торгівлі споживчої кооперації Полтавської та Миколаївської облспоживспілки протягом останніх років мають тенденцію до скорочення і втрачають свій економічний потенціал.

У 2008 р.[6] проти 2001-го р. роком питома вага загального роздрібного товарообороту Миколаївської облспоживспілки у загальному обсязі роздрібного товарообороту області зменшилася на 6,7,6 %, а проти 2007 р. - на 0,5 %.

Загальний обсяг роздрібного товарообороту підприємств і організацій Миколаївської облспоживспілки у загальному обсязі товарообороту системи Укоопспілки у 2008 р. проти 2001 роком зменшився на 1,6 %, а проти 2007 р. - на 0,3%; у загальному обсязі товарообороту системи Укоопспілки, що розташована у сільській місцевості, зменшився на 1,5 % і 0,2 % відповідно, у роздрібному товарообороту підприємств і організацій системи Укоопспілки - на 1,7% та на 0,3 %. Питома вага роздрібного товарообороту підприємств і організацій ресторанного господарства Миколаївської облспоживспілки в роздрібному товарообороті підприємств і організацій ресторанного господарства споживчої кооперації України за період, який аналізується, зменшилася на 0,9 %, а у 2005 р. - на 0,3 % .

Роздрібний товарооборот підприємств і організацій Черкаської облспоживспілки за 2001 - 2008 роки має тенденцію до збільшення, а саме: з 136,6 у 2001 р. до 299,2 у 2008-му. Таким чином, цей показник Черкаській облспоживспілки займає 7,6 % у роздрібному товарообороті області.

Задовільною є ситуація на кооперативних підприємствах і в організаціях роздрібної торгівлі Полтавської облспоживспілки, яка характеризується поступовим зростанням роздрібного товарообороту за 2001-2008 рр. на 21,1 % та загального обсягу роздрібного товарообороту - на 20,8%.

Аналіз показників роздрібного товарообороту кооперативних підприємств і організацій Миколаївської облспоживспілки свідчить про зменшення його обсягу у 2008 р. проти 2001 р. у діючих цінах на 6,8 %, а у порівнянних цінах - на 41,0%.

У Полтавській і Черкаській облспоживспілках також характерно зменшення цього показника в порівнянних цінах до 2007 р відповідно на 16,4% та 4,2 %. Дану тенденція підтверджує зміна питомого показника - роздрібного товарообороту на душу населення.

Питома вага продажу продовольчих товарів у обороті системи Миколаївської облспоживспілки за аналізований період, зросла на 2,2 %, а у Черкаської на 3 % та скоротилася у Полтавській на 2 %. Тоді як питома вага непродовольчих товарів у системі Миколаївської облспоживспілки, навпаки, зменшилася на 2,0 %, а в Черкаській і Полтавській облспоживспілках зросла на 2,2 % та 3,5 % відповідно.

На підприємствах і організаціях роздрібної торгівлі Миколаївської облспоживспілки структурне співвідношення (продовольчих товарів до непродовольчих) обороту на кінець 2008 року становило 92,7:7,3, черкаській облспоживспілки - 86,1:13,9, Полтавської - 85,6:14,4. У розвинутих країнах частка непродовольчих товарів становить 80 % від загального обсягу товарообороту.

На відміну від інших видів економічної діяльності, роздрібна торгівля системи споживчої кооперації обслуговує переважно сільське населення, тому виникає об'єктивна необхідність посилення історичної ролі торгівлі споживчої кооперації у підвищенні рівня торговельного обслуговування як сільського, так і міського населення з метою забезпечення рівних умов життя сільського та міського населення.

Доцільно зауважити, що валовий оборот основних галузей господарської діяльності споживчої кооперації України постійно зростає. Нами було встановлено наявність прямої тенденції до зростання обсягу загального роздрібного товарообороту основних галузей діяльності (табл. 1).

**Торговельний потенціал у галузевому представництві споживчої кооперації
України за 2001 - 2008 рр.* млн. грн.**

Галузі	Облспоживспілки								
	Черкаська			Полтавська			Миколаївська		
	2001	2007	2008	2001	2007	2008	2001	2007	2008
Роздрібний товарооборот	113,3	203,3	259,6	58,2	168,3	195,9	45,6	40,3	7,3
Ресторанне господарство	23,3	36,1	39,6	10,5	19,7	24,7	8,6	8,8	0,5
Заготівлі	50,9	62,1	67,6	18,6	23,4	33,8	14,5	23,9	6,4
Виробництво	55,7	30,3	47,9	11,1	24,6	35,1	18,2	21,4	6,6
Валовий оборот	243,2	331,8	414,7	98,4	236,0	289,5	86,9	94,4	10,8

Примітка. Розраховано за даними фінансової звітності Черкаської, Полтавської, Миколаївської, облспоживспілок та Укоопспілки за відповідні роки.

З таблиці 1 видно, що обсяг роздрібного товарообороту споживчої кооперації протягом аналізованого періоду зріс. Аналогічна тенденція характерна для Черкаської ОСС: у 2008 р. проти 2001 р. зріс на 146,3 млн грн, а проти 2007 р. на 66,3. Для Полтавської ОСС показники відповідно становили 137,7 і 27,6 млн. грн. Необхідно також відмітити, що загальний обсяг роздрібного товарообороту Миколаївської ОСС постійно скорочується. Так, у 2008 р. проти 2001 р. він скоротився на 8,3 млн грн, а проти 2007 р. на 3млн. грн.

Аналізуючи показники пайового потенціалу, слід зазначити, що важливим фактором укріплення потенціалу споживчої кооперації є залучення пайовиків у процес безпосередньої діяльності організацій і підприємств системи. Нині можна відстежити негативну тенденцію до зменшення кількості пайовиків - членів споживчих товариств (табл. 2).

Таблиця 2

**Динаміка кількості пайовиків (членів споживчих товариств) системи
споживчої кооперації України у 2000-2008 рр.*, тис. осіб**

Облспожив-спілки	Роки								Відхилення (+,-) 2008 року від	
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2001	2007
Черкаська	27,71	21,78	0,7	2	2,9	3,5	4,6	4,6	-3,1	-
Полтавська	66,27	58,55	2,9	2,9	2,1	1,5	0,1	5,1	-21,17	-5
Миколаїв-ська	26,0	21,2	4,0	4,0	4,0	4,0	2,3	0,4	15,6	-1,9
Всього по системі споживчої кооперації	1150,4	1075,4	13,4	94,3	23,8	86,8	98,0	95,4	-554,9	-555

Примітка. Розраховано за даними фінансової звітності Черкаської, Полтавської, Миколаївської, облспоживспілок та Укоопспілки за відповідні роки.

Аналіз даних табл. 2 показує, що найбільшу кількість пайовиків у 2008 р. мала Черкаська облспоживспілка, а найменшу - Миколаївська. Незважаючи на те, що більшу кількість пайовиків має Полтавська облспоживспілка, можна стверджувати, що саме Черкаська облспоживспілка тримає стійку тенденцію до збереження кооперативної ідентичності, зберігаючи потужний пайовий потенціал, тоді як Полтавська ОСС має тенденцію до скорочення пайовиків у 2008 р. на 5 тис. осіб. Чисельність пайовиків є одним із ключових показників, що відображає конкурентний потенціал системи споживчої кооперації. Розрахунки показують, що загальна чисельність пайовиків з року в рік скорочувалась. Так, загальна чисельність членів споживчих товариств у 2008 р. становила 1173 тис осіб, а у 2007-му р. 698 тис осіб (що на 475 тис. менше проти рівня 2001 р.), а у 2008 р. - 595,4 тис осіб (на 577,6 тис осіб менше рівня 2001р.).

Серед облспоживспілок найбільшу чисельність пайовиків мала у 2008 р. 45,1 тис осіб Полтавська ОСС,. Але їх загальна чисельність скоротилася проти 2001 р. на 21,2 тис осіб. Чисельність пайовиків Черкаської ОСС скоротилася у 2008 р. проти з 2001р. лише на 3,1 тис осіб.

Стрімку тенденцію до скорочення чисельності пайовиків можна простежити і в Миколаївській ОСС. Аналогічна тенденція спостерігається і у зміні загальної чисельності працівників системи. Так, у 2008 р., середньооблікова чисельність працівників у системи становила 69,9 тис. осіб, що на 86,8 тис осіб менше проти рівня 2001 р. і на 7,9 тис осіб менше ніж у 2007р.

Найбільшу чисельність працівників серед досліджуваних облспоживспілок мала у 2008 р. 4,5 тис. осіб, Черкаська ОСС, що на 6 тис осіб менше рівня проти 2001р. Чисельність працівників Полтавської ОСС скоротилася більш ніж удвічі.

Найменшу чисельність працівників мала у 2008 р. Миколаївська ОСС - 2,13 тис осіб, що на 3,6 тис осіб менше проти рівня 2001 р.

З метою встановлення ефективної роботи з пайовиками, доцільно розрахувати питому вагу працівників у загальній чисельності пайовиків системи споживчої кооперації. Цей показник характеризує частку некооперованого населення серед працівників системи і не використані резерви пайового потенціалу системи, що є відображенням низького рівня організації роботи з пайовиками на кооперативних дільницях. Подібні показники спричинені низьким рівнем механізму мотивації і стимулювання працівників до їх залучення у споживспілку як пайовиків.

Значна частка працівників системи не кооперована. У системі споживчої кооперації частка працівників від загальної чисельності пайовиків 2008 р. становила 11,73 %, що менше проти рівня 2001р. на 1,62 %. Це свідчить про те, що на 100 пайовиків системи припадає майже 12 працівників споживчих товариств.

Серед облспоживспілок найбільшу частку працівників у структурі пайовиків Миколаївська ОСС, для якої відповідне співвідношення у 2008 р. склало 20,5 %, тоді як, у 2001 р. цей показник становив 22,17 %. У Миколаївській ОСС на 100 пайовиків припадало 20,5 працівників, що менше проти рівня 2001 р. на 1,67 чол.

У Черкаській ОСС відбулося стрімке скорочення чисельності працівників від загальної кількості членів споживчих товариств, відповідно у 2008 р. це показник становив 18,25 %, тоді як у 2001 р. - 38,01%. На 100 пайовиків Черкаської ОСС у 2001 році припадало 38 працівників, а у 2008 році - уже на 12 працівників менше. Найменшу кількість працівників від загальної чисельності пайовиків має Полтавська ОСС - 7,05 % у 2008 р). Тобто на 100 пайовиків Полтавської ОСС у 2008 р. припадає 7 працівників, що менше порівняно з 2001р.

Зміна питомої ваги працівників системи, від загальної чисельності пайовиків говорить про більш значні темпи скорочення кількості працівників споживчої кооперації

України, порівняно із темпами скорочення кількості членів споживчих товариств. Це говорить про неефективну діяльність функціонального підрозділу, що відповідає за формування та розвиток пайового потенціалу (управління організаційно-кооперативної роботи та відділ кооперативної роботи).

Аналізуючи частку пайового капіталу у структурі статутного капіталу, можна помітити поступове збільшення зазначеного показника - по системі споживчої кооперації із 3,73 % у 2001 р. до 8,22 % у 2008 р., аналогічна тенденція характерна для Черкаської і Полтавської ОСС, у яких у 2008 р., зазначений показник склав 7,43% і 7,8 відповідно. Для Миколаївської ОСС досліджуваний показник у 2008 році становив 5,675, що 2,6 % більше рівня 2001 р., проте на 0,4 % менше ніж у 2007 р.

Щодо взаємозв'язку показників загальної чисельності пайовиків об'єднань і створеного ними пайового капіталу, слід відмітити зворотну тенденцію: разом із скороченням кількості пайовиків, спостерігається щорічне зростання розміру пайового капіталу. Причина цього явища криється у поступовому зростанні суми пайових внесків, що припадають на 1-го пайовика підприємств і організацій системи споживчої кооперації.

Це є свідченням того, що зростає значення пайових внесків при формуванні статутного капіталу. При цьому збільшення статутного та пайового капіталу свідчить про зростання обсягу власного капіталу, який може бути спрямований на розширення обсягу необоротних активів і оборотних коштів на формування активів.

Показники фінансового потенціалу підприємств споживчої кооперації і свідчать про уповільнення швидкості перетворення активів об'єднань у ліквідні засоби платежу. Так, коефіцієнт загального покриття у 2007 р. у цілому по системі становив 1,33, що на 0,08 менше проти рівня 2007 р. аналогічна тенденція до скорочення характерна для Черкаської і Полтавської ОСС.

Коефіцієнт покриття або поточної ліквідності для Полтавської ОСС збільшився із 1,75 у 2007 р. до 1,87 у 2008 р.

Коефіцієнт співвідношення кредиторської і дебіторської заборгованості в цілому по системі споживчої кооперації у 2007 і 2008 рр. становив 2,38, тобто на 1 оборот кредиторської заборгованості припадає 2,38 обороту кредиторської заборгованості. А це на 0,16 обороту менше ніж у 2001р. Аналогічна тенденція до скорочення характерна для Полтавської і Миколаївської ОСС, проте для черкаської ОСС коефіцієнт співвідношення у 2008 р. становив 3,3, що на 1,06 більше проти рівня 2001р.

Оцінка показників фінансової стійкості свідчать, що рівень власних оборотних коштів (робочого капіталу) в цілому по системі споживчої кооперації у 2008 р. становив 252,9 млн грн, що на 188,4 млн грн більше ніж у 2001 р. і на 12,3 млн грн менше від рівня 2007 р.

Аналогічна тенденція змін зазначеного показника характерна для Миколаївської ОСС. Так, у 2008 р. робочий капітал Миколаївської ОСС становив 2,3 млн грн, що на 1,3 млн більше проти 2001 р. і на 13,5 млн менше проти рівня 2007 р.

Власні оборотні кошти Полтавської ОСС з року в рік зростають, проте Черкаська ОСС є лідером серед досліджуваних ОСС (16,2 млн грн у 2008р.).

Аналіз показників рентабельності свідчить про тенденцію до зростання прибутковості господарської діяльності системи споживчої кооперації і досліджуваних ОСС. Так, рентабельність основних засобів, власного капіталу та рентабельність активів з року в рік зростає. Рентабельність основних засобів системи споживчої кооперації у 2008 р. становила 6,25 %, що на 8,395 більше проти рівня 2001 р. і на 1,935 перевищує показник 2007 р. Рентабельність власного капіталу в цілому по системі у 2008р. 7,915, що на 0,91% перевищує рівень 2007р.

Висновки. Отже, дослідження показників конкурентного потенціалу підприємств роздрібної і споживчої кооперації, показало достатній рівень останнього, але при цьому існують невикористані резерви та компетенції. Об'єктивною причиною невикористаних резервів є недостатньо високий рівень процесу управління конкурентним потенціалом. З

метою зростання конкурентного потенціалу на нашу думку доцільно дослідити діючий процес управління, виявити можливості підвищення його рівня та створення передумов до розвитку конкурентного потенціалу.

Анотація

Дослідження показників конкурентного потенціалу підприємств роздрібної і споживчої кооперації, показало достатній рівень останнього, але при цьому існують невикористані резерви та компетенції. Об'єктивною причиною наявності невикористаних резервів є недостатньо високий рівень процесу управління конкурентним потенціалом.

Ключові слова: конкурентний потенціал, роздрібна торгівля, товарооборот, споживча кооперація

Анотация

Исследование показателей конкурентного потенциала предприятий розничной и потребительской кооперации, показало достаточный уровень последнего, но при этом существуют неиспользованные резервы и компетенции. Объективной причиной наличия неиспользованных резервов является недостаточно высокий уровень процесса управления конкурентным потенциалом.

Ключевые слова: конкурентный потенциал, розничная торговля, товарооборот, потребительская кооперация.

Abstract

Study of competitive capacities of enterprises in the retail and consumer cooperatives, has shown a sufficient level of the latter, but there are scope and competence. An objective reason for unused reserves is not sufficiently high level of process management of competitive potential.

Keywords: competitive potential, retail, sales, consumer cooperation.

Список використаних джерел:

1. Гавва В. Н. Оценка потенциала предприятия и отрасли / В. Н. Гавра. -Х. : ХАИ, 2004. - 287 с.
2. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О.К.Добикіна, В.С.Рижиков, С.В.Касьянюк [та ін.]. - К. : ЦУЛ, 2007. - 208 с.
3. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: Формування та оцінка : навч. посіб. / Н.С.Краснокутська. - К. : Центр навчальної літератури, 2005. -352 с.
4. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О.С.Федонін, І.М.Рєпіна, О.І.Олексіюк. - К. : КНЕУ, 2004. - 316 с.
5. Стратегія розвитку споживчої кооперації України (2004-2015 рр.) / кер. авт. кол. С. Г. Бабенко. - К. : Укоопспілка, 2004. - 62 с.
6. Основні показники господарсько-фінансової діяльності споживчої кооперації України за 2008 рік. - К. : Укоопспілка, 2009. - 148 с.